

Taalvariatie in de lessen Nederlands

Zo *cringe* is dat niet! 🤪

dr. Kristel Doreleijers
Meertens Instituut (KNAW)

Webinar SLO
Netwerk Taalrijk onderwijs vo
Dinsdag 8 april 2025

Is jongerentaal een bedreiging?

Kinderwoord van het Jaar

Welk woord werd gekozen tot Kinderwoord van het Jaar 2024?

Bruh

Ook in Vlaanderen:

Glamour (kinderwoord)

Noncha (tienerwoord)

Cringe!!1! (*Als Gen Z je script schrijft*)

De opkomst van ‘jongerentaal’

- In Nederland op de onderzoeksagenda vanaf de jaren negentig toen migratie en integratie belangrijke onderwerpen werden in het politieke en sociale debat
- Stereotiepe ideeën over de taal die wordt gesproken door jongeren:
 - ‘Smurfentaal’ (versimpeld Nederlands: *ik smurf, jij smurft, wij smurfen*)
 - Wat de jongeren spreken is ‘ongeschoold’
 - Het is zó afwijkend van de dominante standaardtaal dat er een apart label nodig is
 - De sprekers staan aan de rand van de samenleving
- Eerste publicatie over straattaal was van taalwetenschapper René Appel in 1999

Jongerentaal als term

- De term jongerentaal kun je op meerdere manieren interpreteren en kun je op allerlei variëteiten plakken (jongerentaal ≠ straattaal) → voer voor **klassikale discussie**?
 - Jongerendialect, studententaal, TikTok-taal, chattaal etc.
 - Onderscheid tussen termen die sprekers zelf hebben bedacht (*emic*) en termen die onderzoekers/buitenstaanders aan jongerentaal geven (*etic*): stigmatiserend?
- Een afgebakende ‘taal’ of een dynamische ‘**praktijk**’?
- **Internationaal verschijnsel**: bv. *Verlan*, *Kiezdeutsch*, *Kebabnorsk*, *Cité*, *Multicultural London English*, *Perkersprog*, *Rinkeby-Zweeds*, ‘silly talk’ (bv. Cyprus), ...
- Opkomst van **paraplutermen**: *Multiethnolects*, *Urban Youth Speech Styles*, *Contemporary Urban Vernaculars*, *talige jeugdpraktijken*

Is het jongerentaal?

- slay, queen, pookie, rizz, ohio, cringe
- fittie, mattie, doekoe, skeer
- wahed, izjen
- biba, kowa, lawa, kladiladi, esma, cappu, gezel, mdm

Woordenschat, maar wat nog meer?

- Praten met een niet-standaardtalig accent:
 - Gooise *r*
 - Amerikaanse vocal fry
 - Marokkaanse *z*, *r* of *sj*
 - Nederlands met Franse uitspraak (*vadèr*, *sweatèr*, *dansènd*) → nieuwe trend?
- Emoji (zie ook de slides 😊): codetaal/geheimtaal (vaak grappig, maar niet altijd...)
- Leestekens: bijvoorbeeld de zinseindepunt (formeel, serieus vs. ironisch)
- Grammaticale constructies (of ‘fouten’...):

• Hij denkt hij is gek.	[weglaten van voegwoord <i>dat</i>]
• Opeens hij zag hem daar.	[werkwoord op de derde plek in de zin]
• Ken je het meisje die daar woont?	[<i>die</i> als betrekkelijk vnw bij een onzijdig zn]
• Beter gaan we gewoon naar huis.	[<i>beter</i> vooraan in de zin]
• Ik ga niet op stap want examen.	[<i>want/omdat</i> X]
• Kom je ook stad?	[weglaten van lidwoord en/of voorzetsel]

Eindterm 12: taalvariatie en -verandering

Eindterm 12

De leerling toont inzicht in en reflecteert op taalvariatie en taalverandering. (H)

Het gaat hierbij om:

- vergelijken van talen en taalvariëteiten in het Nederlandse taalgebied;
- beschrijven van geografische, etnische, sociale en historische verschillen en overeenkomsten tussen talen en taalvariëteiten;
- verkennen hoe talen, taalvariëteiten en taalnormen veranderen;
- reflecteren op het eigen meertalig repertoire en op oordelen over meertaligheid in het Nederlandse taalgebied.

Vergelijken van talen en taalvariëteiten

- Weet jij welke taalkennis allemaal in jouw klas aanwezig is? Doe eens een **taalpeiling!**
- Het **hoe en waarom** van taalvariatie (beschrijvend maar ook **analytisch**)
- **Bewustzijn bevorderen** van verschillende soorten ‘Nederlands’ (talige diversiteit)
- Je kan taal óók **bestuderen**: taal als wetenschapsobject en leren onderzoeken (opstapje naar profielwerkstuk of vervolgopleiding)
- **Herkenbaar** voor leerlingen: de klas als ‘mini-samenleving’ ((h)erkennen en waarderen)

Perspectieven op taalvariatie

- *Dialecten, etnolecten, sociolecten, registers* (maar niet zo sterk afgebakend als het klinkt)
- **Geografisch:** wie zegt wat waar?!
 - Bv.: eigen dialect en/of dat van (groot)ouders, ‘dialectinfluencers’ of memes analyseren
- **Etnisch:** taalgebruik van een bepaalde (multi-)etnische groep
 - Bv.: wat zijn de kenmerken van het Marokkaans Nederlands? (“MFD”)
- **Sociaal:** invloed van sociale variabelen (leeftijd, gender, klasse, beroep)
 - Bv.: vrouwelijke studententaal (Anne-Fleur/Marie-Claire), voetbaltaal, hiphoptaal
- **Stilistisch:** situationele taalvariatie (registers)
 - Bv.: hoe ‘schakel’ je tussen verschillende settings, onderwerpen en gesprekspartners?
- **Historisch:** de factor tijd speelt dan een rol (**taalverandering!**)
 - Hoe verschilde het 17de-eeuwse Nederlands van het hedendaagse Nederlands?
 - Ook: de opkomst van de standaardtaal (in historische context plaatsen)

Taalvariatie vs. taalnorm

- Je eigen **intuïties** toetsen aan die van anderen en aan de taalregels
- Leerlingen kunnen aan de hand van **concrete casussen** zelf taalnuances ontdekken

De drie T's!

- Taalgevoel: Wat vind ik zelf van deze taalvorm? Wat vindt iemand anders ervan?
 - Peil intuïties in de klas: individuele verschillen? En/of laat leerlingen een column lezen.
- Taalwerkelijkheid: Wat doen andere sprekers? Wat kan ik observeren om me heen?
 - Laat leerlingen een enquête uitzetten of laat ze zoeken in een gratis taalcorpus.
- Taalnorm: Wat is correct volgens de officiële taalregels?
 - Wat staat er in het schoolboek? Wat adviseert het Taalloket van *Onze Taal*?

Leren reflecteren op taalvariatie

- Het meertalige **repertoire** van leerlingen: kennis van eigen **moedertalen/thuistalen**, maar óók **binnentaalse meertaligheid** (kennis van dialecten, registers)
- **Talen als werkwoord**: activiteit waarin sprekers elementen uit verschillende talen inzetten (kan een routine worden: *mixen, hybriditeit, poly/translanguaging*)
- De **leerling als ervaringsdeskundige** en de **docent als taalkundig expert/moderator**
- **Taalintern** (de structuur van taal) vs. **taalextern** (de sociale functie: **identiteiten**)
- Projectmatig: leerlingen doen **zelf een onderzoekje** naar een onderwerp naar keuze

Inhoud en vaardigheden integreren

- Jaarlijkse samenwerking met Van Maerlantlyceum in Eindhoven (vwo 5): **project ‘taalkundige beschouwing’** (eigen onderwerpkeuze en parallel met lessen leesvaardigheid: genrekenmerken)
- Schrijfvaardigheden (argumenteren, formuleren)
- Presentatievaardigheden (idee pitchen, onderzoek presenteren)
- Gespreksvaardigheden (keuzes maken d.m.v. coöperatieve gesprekstechnieken)
- Onderzoeksvaardigheden (onderzoeksvragen stellen, bronnen beoordelen en gebruiken)
- Beroepsoriëntatie: wat doet een (taal)wetenschapper?

Zie voor een uitgewerkt voorbeeld-lesplan binnenkort de rubriek ‘Zo kan het ook’ op de website van Didactiek Nederlands: <https://didactieknederlands.nl/zo-kan-het-ook/>, samen met dr. Renate van Keulen.

En zie ook: <https://neerlandistiek.nl/2023/04/daar-zou-ik-zonder-dit-project-niet-bij-stilstaan/>

Let op: dit is een project van 15 weken!

Meertens Jongerenpanel

DOCENTWETENSCHAPPERS GEZOCHT!

BOVENBOUWDOCENTEN NEDERLANDS GEZOCHT
VOOR ONDERZOEK NAAR TAALVARIATIE

Wat is het Meertens Jongerenpanel?

Het Meertens Instituut heeft een nieuw jongerenpanel opgezet, speciaal voor leerlingen van 16 jaar en ouder. Dit panel is bedoeld om meer te leren over **jongerentaal** en **taalvariatie** in het Nederlands.

Doe mee en maak impact!

Als docent kun je jouw leerlingen uitnodigen om **digitale vragenlijsten** in te vullen in de klas. Het kost slechts **10 à 15 minuten** per keer en biedt jou en je leerlingen een unieke kans om met **taalwetenschap** in aanraking te komen.

De meest recente vragenlijst gaat over **jongerenwoorden** en wordt uitgevoerd in samenwerking met de Universiteit Gent.

Kijk voor meer informatie op onze website:
<https://lime.meertens.knaw.nl/nl/jongerenpanel/>

**Voordelen
voor jou als
docent:**

Aanvullend
lesmateriaal
beschikbaar

Laagdrempelige
kennismaking
met taalvariatie

Geen
voorbereiding
nodig

Samen maken we
(taal)wetenschap
toegankelijk voor de
volgende generatie!

Meld je aan als
docentwetenschapper!
Stuur een e-mail naar:

 kristel.doreleijers@meertens.knaw.nl

 khalid.mourigh@meertens.knaw.nl

Heb je nog vragen of opmerkingen?
Dan kun je ook contact opnemen met
Kristel of Khalid.

- Gelanceerd in december 2024 (pilot)
- Leerlingen vullen **vragenlijsten** in tijdens de lessen Nederlands (duurt slechts ± 10 minuten)
- Samenwerking met **docentwetenschappers**
- Aanvullend **lesmateriaal** (lesideeën + artikelen)
- Huidige vragenlijst gaat over **jongerenwoorden**
- Onderzoek doen én taalvariatie als thema in de klas!

Meer weten?

- www.profielwerkstuktaalkunde.nl (taalkundige thema's en toolkits)
- www.taalonderzoekjezo.nl (mini-onderzoekjes, zoeken in corpora)
- <https://didactieknederlands.nl/handboek/> (updates uit het academische vakgebied)
- <https://lime.meertens.knaw.nl/en/home/> (afdeling Taalvariatie van het Meertens)
- Aanmelden voor het Meertens Jongerenpanel? Andere vragen aan mij?
kristel.doreleijers@meertens.knaw.nl